

Determinanty polityki edukacyjnej szkół wyższych. Przykład szkół wyższych regionu łódzkiego

Agnieszka Rzeńca

Uniwersytet Łódzki, Polska

Streszczenie

Tradycyjna misja szkoły wyższej zawiera dwa elementy: prowadzenie badań naukowych oraz nauczanie odwołujące się do najnowszych treści poznawczych. Trzecim, nowym, elementem misji jest bezpośrednia służebność publiczna. W ostatnich latach podkreślana jest rola szkół wyższych w kształtowaniu rzeczywistości społeczno-gospodarczej, gdzie wyzwaniem staje się aktywne współuczestnictwo w procesie rozwoju regionu i kraju. Przedmiotem artykułu jest identyfikacja głównych determinant polityki edukacyjnej szkół wyższych. Rozważania teoretyczne stanowią punkt wyjścia do zaprezentowania wyników badań realizowanych w ramach projektu „Polityka i narzędzia kreowania kapitału ludzkiego w regionie” w szkołach wyższych regionu łódzkiego. Rynek usług edukacyjnych dynamicznie się zmienia, a ostatnie 20 lat za sprawą nakładających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych spowodowały rewolucyjne zmiany również w szkołach wyższych regionu łódzkiego. Zmienia się profil kształcenia również poprzez wsparcie z zewnątrz kształcenia na kierunkach z grupy Nauka i Technika oraz współpracę z podmiotami z otoczenia.

Słowa kluczowe: polityka edukacyjna, szkoły wyższe, oferta kształcenia

Wstęp

Tradycyjna misja szkoły wyższej zawiera dwa elementy: prowadzenie badań naukowych oraz nauczanie odwołujące się do najnowszych treści poznawczych. Nowym, elementem misji jest „bezpośrednia służebność publiczna” (Chmielecka 2012, s. 102), która podkreśla rolę szkół wyższych w kształtowaniu rzeczywistości społeczno-gospodarczej, gdzie wyzwaniem staje się „aktywne kreowanie procesów rozwojowych oraz szerokie otwarcie i zbliżenie swej działalności do potrzeb regionalnych” (Nowakowska 2012, s. 152). Rosnące oczekiwania otoczenia społeczno-gospodarczego wobec szkół wyższych oraz wdrażane rozwiązania instytucjonalno-organizacyjne, będące pochodną postanowień międzynarodowych, wyznaczają zupełnie nowe ramy ich działalności. Kumulacja oraz dynamika zmian powoduje, że szkoły wyższe poszukują własnej, indywidualnej drogi rozwoju, redefiniują swoje misje i cele działalności oraz wyznaczają wiodące funkcje i obszary aktywności. Wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne obywateli, będące pochodną wykształcenia zdobytego w drodze kształcenia formalnego jak i pozaformalnego interpretowane są jako wiodący zasób współczesnych gospodarek oraz czynnik dynamizujący rozwój terytoriów. Zasadne jest pytanie: W jakim stopniu i zakresie zmieniła się oferta kształcenia szkół wyższych oraz jakie są główne motywy zmian?

Przedmiotem artykułu jest zatem identyfikacja głównych determinant polityki edukacyjnej szkół wyższych. Rozważania teoretyczne stanowią punkt wyjścia do zaprezentowania wyników badań zrealizowanych w ramach projektu „Polityka i narzędzia kreowania kapitału ludzkiego w regionie”¹ w szkołach wyższych regionu łódzkiego. Głównym źródłem wiedzy były badania ankietowe zrealizowane w 2012 r. wśród szkół wyższych zlokalizowanych na terenie województwa łódzkiego oraz badania ilościowe przeprowadzone w oparciu o dane pozyskane z zasobów Urzędu

1. Projekt badań MNiSW nr N N 114 183938, 2010–2013, kierownik dr Zbigniew Przygodzki.

Statystycznego w Łodzi oraz Głównego Urzędu Statystycznego. Ważne uzupełnienie stanowiły materiały źródłowe pochodzące z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Narodowego Centrum Badań i Rozwoju oraz Narodowego Centrum Nauki.

1. Modele uniwersytetów- tradycja czy nowoczesność?

Uniwersytety średniowieczne w Bolonii, Paryżu czy Neapolu nastawione były na kształcenie o charakterze uniwersalnym, mimo iż różniły się organizacją, dyscypliną, jak i źródłami finansowania. Cechowała je ponadnarodowa powszechność, bowiem językiem wykładowym była uniwersalna Łacina oraz otwartość na studentów z innych miast i krajów. Uniwersytety Humboldtowskie koncentrowały swoją działalność na badaniach, ich głównym celem był rozwój nauki. Uniwersytety te tworzyły i rozpowszechniały wiedzę, były dostarczycielem wiedzy i elit intelektualnych. Jak pisze E. Chmielecka „[...] były ważne same w sobie, nie musiały uzasadniać swej wartości za pomocą jakiegokolwiek użyteczności względem swego otoczenia zewnętrznego” (2012, s. 102). Mimo wewnętrznej różnorodności w swej idei i misji, celach i zadaniach był jednorodny i nie pełnił roli służebnej wobec gospodarki, choć miał wpływ na różne sfery życia.

Współczesne modele uniwersytetów², definiowane jako „uniwersytet przedsiębiorczy” czy „uniwersytet III generacji”, obok celów edukacyjnych i naukowych, eksponują cele społeczne i gospodarcze, wychodzące naprzeciw oczekiwaniom otoczenia w jakim uczelnie funkcjonują. W obecnej sytuacji uczelni wyższych, przede wszystkim warunków ich finansowania, każda z nich zmuszona jest działać w sposób przedsiębiorczy „ciąć koszty, maksymalizować przychody, zaktualizować swoją strategię oraz usprawnić zarządzanie: ludźmi, infrastrukturą, finansami i własnością intelektualną”.³ Zatem uczelnia wyższa niemal na każdej płaszczyźnie swojej działalności powinna zachowywać się jak podmiot gospodarczy na rynku i poszukiwać własnych „modeli zarządzania” wykorzystując i adaptując rozwiązania z zakresu przedsiębiorczości i zarządzania firmą.

„Uniwersytet III generacji” z założenia ma być aktywnym uczestnikiem i inicjatorem procesów gospodarczych, których źródłem są badania i projekty wdrożeniowe oraz komercjalizacja technologii. Zdaniem J.G. Wissemy, „o ile wysoki poziom kształcenia i badań nadal mają kluczowe znaczenie w edukacyjnej działalności uczelni to ich rozwój zależeć będzie od zdolności do przekształcenia się w międzynarodowe centrum transferu technologii (zwane centrum wymiany know-how)” (Wissema 2005, s. 40).

Nowe modele akcentujące wątek gospodarczy funkcjonowania szkół wyższych i ich rolę w gospodarce regionu czy kraju, nie podważają roli uczelni jako instytucji edukacyjnej. Mimo ewolucji szkół wyższych ich pierwotna funkcja edukacyjna, niezależnie od uwarunkowań i obserwowanych trendów, nadal jest ważna, a w wielu przypadkach wiodąca. Szkoły wyższe są kluczowym ogniwem systemu edukacji, ośrodkiem „kreacji wiedzy”, odpowiadają za jej rozpowszechnianie i wykorzystywanie dla dobra człowieka i społeczeństwa (Matysiak 2009, s. 63). Poprzez politykę edukacyjną mogą być aktywnym uczestnikiem procesów gospodarczych i zarówno bezpośrednio jak i pośrednio je kształtować.

2. Uwarunkowania polityki edukacyjnej polskich szkół wyższych

Od ponad 20 lat polski sektor szkolnictwa wyższego podlega intensywnym przemianom. Zmiany polityczno-ustrojowe i prawno-instytucjonalne lat dziewięćdziesiątych wyznaczyły zupełnie nowe ramy funkcjonowania szkół wyższych i umożliwiły rozwój rynku usług edukacyjnych, który dziś musi sprostać nowym wyzwaniom krajowym i międzynarodowym. (tab. 1.) Obok mającego podstawowe znaczenie lokalnego, regionalnego i krajowego zakorzenienia uniwersytetów — coraz ważniejsze stają się ramy europejskie. Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie modernizacji europejskich systemów szkolnictwa wyższego jako wiodące wyzwania wskazuje:

2. „Uniwersytety” rozumiane są jako wszystkie instytucje szkolnictwa wyższego, bez względu na nazwę i status w poszczególnych państwach członkowskich UE.

3. J. Guliński, podsekretarz stanu w MNiSW, podczas inauguracji roku akademickiego 2013/2014 na Politechnice Krakowskiej.

- włączenia koncepcji uczenia się przez całe życie do programów nauczania oferowanych przez instytucje szkolnictwa wyższego,
- utrzymanie autonomii nauczania i badań przy jednoczesnym zapewnieniu konkretnych programów odpowiadających potrzebom specjalistów,
- potrzebę kontynuacji tradycyjnego kształcenia w duchu akademickim, niedopuszczania do całkowitego podporządkowania systemu edukacji rynkowi pracy w związku z potrzebą kształtowania wartości etycznych i moralnych wśród studentów przy jednoczesnej dbałości o postęp naukowy.⁴

Tab. 1. Uwarunkowania polityki edukacyjnej szkół wyższych

	Uwarunkowania polityczne i instytucjonalne	Uwarunkowania gospodarcze	Uwarunkowania społeczne
Lata 90.	<ul style="list-style-type: none"> • Brak całościowej polityki edukacyjnej państwa • Nowe ramy prawnych dla działalności szkół wyższych 	<ul style="list-style-type: none"> • Dynamiczne zmiany społeczno-gospodarcza • „Urynkowienie” usług edukacyjnych • Zapotrzebowanie na kadre zarządzającą 	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiana podejście do kwestii zdobywania i pogłębiania wiedzy • Konkurencja na rynku pracy • Ucieczka przed bezrobociem
1997–2006	<ul style="list-style-type: none"> • Kolejne zmiany prawne będące odpowiedzią na dynamicznie rozwijający się rynek edukacyjny i rosnący popyt na usługi edukacyjne (np. powołanie Państwowej Komisji Akredytacyjnej) 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak dostatecznego wsparcia finansowego sfery „nauki” — edukację i badania; • Spadek nakładów w przeliczeniu na 1 studenta 	<ul style="list-style-type: none"> • Umasowienie kształcenia • Dostępność kredytów i pożyczek studenckich • Dostępność szkolnictwa wyższego -rozwój filii i ośrodków zamiejscowych
2006–2012	<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie standardów kształcenia • Intensyfikacja działań konstytuujących Europejski Obszaru Szkolnictwa Wyższego 	<ul style="list-style-type: none"> • Budowanie gospodarki opartej na wiedzy • Szerokie możliwości pozyskania zewnętrznych środków finansowych na modernizację i rozwój szkół wyższych 	<ul style="list-style-type: none"> • Szerokie możliwości kształcenia formalnego i pozaformalnego • Umiejdzynarodowienie procesu kształcenia • Wzrost „ceny” wiedzy
2012–..	<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie Krajowych Ram Kwalifikacji dla szkół wyższych i uczenia się przez całe życie 	<ul style="list-style-type: none"> • Wyraźny akcent na powiązanie kształcenia z gospodarką szczególnie w kontekście realizacji Strategii Europa 2020 	<ul style="list-style-type: none"> • Postępująca fala niżu demograficznego • Promocja mobilności i jej intensyfikacja

Z perspektywy polityki edukacyjnej istotne jest jak szkoły wyższe postrzegają rynek usług edukacyjnych, czy będą aktywnym podmiotem tego rynku czy pasywnym obserwatorem. Obecnie stagnacja w zakresie polityki edukacyjnej nie jest możliwa, bowiem same przepisy prawa, wymuszają reorientację podejścia do zarządzania uczelnią i konstruowania oferty kształcenia. Od szkół wyższych wymaga się z jednej strony stabilności z drugiej zaś wysokiej elastyczności i umiejętności reagowania na procesy zachodzące w otoczeniu bliższym i dalszym. Otwarcie na potrzeby gospodarki regionu w zakresie kształcenia kadr obarczone jest jednak błędem, gdyż „najczęściej zapotrzebowanie regionu jest bardziej zdywersyfikowane niż oferta szkoły wyższej” (Dietl 2001, s. 50), a efekty polityki edukacyjnej ze względu na cykl i specyfikę kształcenia są odroczone w czasie. Niemniej jednak autonomia uczelni stwarza warunki do indywidualnego określenia zakresu polityki edukacyjnej oraz narzędzi jej realizacji, identyfikacji atutów i podejmowania zróżnicowanych działań.

Na rynek szkolnictwa wyższego obok rynku pracy (labor market) oraz rynku instytucji (institutional market) znaczący wpływ ma rynek klientów (consumer market) (Clark 1983, s. 182). Charakter usług edukacyjnych powoduje, że ich ocena i wartość jest identyfikowana i definiowana

4. Zob. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 20 kwietnia 2012 r. w sprawie modernizacji europejskich systemów szkolnictwa wyższego (2011/2294 (INI)), (2013/C 258 E/08), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej C 258 E/55.

indywidualnie, wybitnie uzależniona jest nie tylko od zasobów uczelni, relacji z otoczeniem, ale potencjału klienta i jego gotowością na zdobywanie wiedzy. Wartość produktu kształcenia w postaci wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych jest współtworzona przez klienta (Drapieńska 2011, s. 184–186).

3. Determinanty polityki edukacyjnej szkół wyższych w regionie łódzkim

W 2000 r. w województwie łódzkim funkcjonowało 19 uczelni, w których kształciło się 99 712 studentów, w 2012 roku w 29 uczelniach — 107 227 studentów, przy czym od 2009 r. obserwowany jest systematyczny spadek liczby studentów. Zdecydowanym potentatem na rynku usług edukacyjnych regionu jest Uniwersytet Łódzki, który kształcił w 2012 r. 38% ogółu studiujących i oferował największy wachlarz kierunków kształcenia (62 kierunki, ponad 40 tys. studentów). Nieco ponad 20 tys. studentów studiuje na 37 kierunkach Politechniki Łódzkiej (7 miejsce pod względem liczby studentów wśród polskich uczelni technicznych), a ponad 16 tys. w niepublicznej Społecznej Akademii Nauk na 21 kierunkach. Blisko 1/3 studentów regionu kształci się w szkołach niepublicznych.⁵ Sytuacja na rynku usług edukacyjnych regionu jest bardzo dynamiczna. Zdecydowanie najważniejszym wyzwaniem dla szkół wyższych jest realizacja procesu dydaktycznego w warunkach niżu demograficznego, który dotyka wszystkie uczelnie, nie tylko w regionie łódzkim. Szczególnie narażone na niekorzystną sytuację demograficzną są szkoły niepubliczne. Uczelnie, które powstały jako pierwsze w regionie łódzkim i były pionierami na „nowym”, wolnym rynku usług edukacyjnych, obecnie już nie funkcjonują (np. Wyższa Szkoła Administracji Publicznej, Wyższa Szkoła Marketingu i Biznesu, Wyższa Szkoła Turystyki i Hotelarstwa), inne z kolei zmieniły nazwę oraz zakres swojej aktywności edukacyjnej.

Analizując rynek usług edukacyjnych szkół wyższych regionu łódzkiego pod względem liczby dostępnych kierunków kształcenia, możemy wskazać dziewięć uczelni, które w latach 1999–2012 z wielokrotnością swoją ofertę (por. tab. 2). Powyższą sytuację należy wiązać z otwartością uczelni i akceptacji rozwiązań rynkowych w organizacji systemu kształcenia, poszukiwaniem przewag konkurencyjnych w celu ograniczania skutków niżu demograficznego oraz projektowaniem oferty kształcenia pod kątem potrzeb rynku pracy.

Artykułowanym przez badane uczelnie wyzwaniem jest uruchamianie pożądaných przez otoczenie, atrakcyjnych kierunków kształcenia oraz projektowanie i uruchamianie kierunków we współpracy z podmiotami gospodarczymi czy instytucjami publicznymi. „Przedsiębiorstwa oparte na wiedzy” najwięcej oczekiwają adresują właśnie w stronę szkół wyższych i w nich upatrują głównego partnera do współpracy w inwestowaniu w wiedzę i kapitał ludzki (38,2% udzielonych odpowiedzi) (Przygodzki 2014, s. 64–65). Równie ważnym impulsem dla uruchamiania nowych kierunków kształcenia jest polityka Unii Europejskiej w zakresie wspierania i promowania kształcenia na kierunkach z grupy Nauka i Technika (N+T)⁶ na których opiera się filozofia „gospodarki opartej na wiedzy” oraz cele nowej Strategii Europa 2020.

W 2012 r. kierunki kształcenia z grupy Nauka i Technika oferowane były na 9 uczelniach regionu (dominujący kierunek to informatyka). Zdecydowanie zróżnicowaną ofertę kształcenia posiada Politechnika Łódzka, na której 76% studentów studiuje kierunki z grupy Nauka i Technika oraz Uniwersytet Łódzki z blisko 14% studiujących na kierunkach z tej grupy (rys. 1). Uczelnie, które również kształcą na tego typu kierunkach to: Wyższa Szkoła Informatyki i Umiejętności w Łodzi (WSliU) — 39,9% studiujących, Wyższa Szkoła Gospodarki Krajowej w Kutnie (WSGK) — 20,8%, Społeczna Akademia Nauk w Łodzi (SAN) — 9,8%, Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Skierniewicach (PWSZ) — 7,2%, Wyższej Szkole Sztuki i Projektowania w Łodzi (WSSiP) — 5,3%, Uniwersytecie Medycznym (UMed) — 3,7%.⁷

5. Wskaźnik ten jest zdecydowanie wyższy niż w innych krajach europejskich. W 2008 r. w Portugalii wyniósł 20%, Francji 14%, a w Hiszpanii 11%, por. *Higher Education to...* (2008).

6. Do dziedziny kształcenia N+T (Science and Engineering) należą podgrupy kierunków: nauki biologiczne, nauki fizyczne, matematyka i statystyka, komputeryzacja, inżynieria i technika, produkcja i przetwórstwo oraz architektura i budownictwo.

7. W jednej ze szkół regionu łódzkiego tj. Wyższej Szkole Zawodowej Łódzkiej Korporacji Oświatowej, niewielka grupa studentów (w 2012 r. 45 studentów) kształciła się na jednym kierunku (chemia).

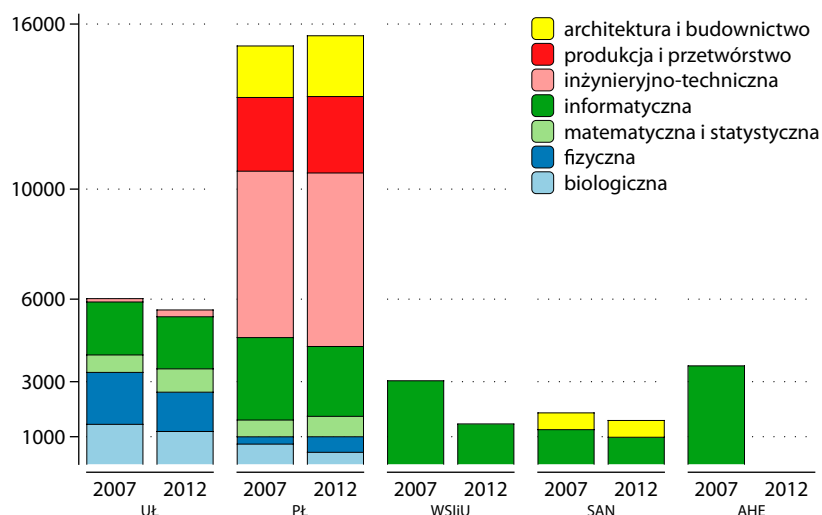
Tab. 2. Liczba oferowanych kierunków studiów przez szkoły wyższe w regionie łódzkim w latach 1999 i 2012

Nazwa uczelni	1999	2012	Zmiana
Uniwersytet Łódzki (UŁ)	26	61	+35
Politechnika Łódzka (PŁ)	23	37	+14
Uniwersytet Medyczny (Akademia Medyczna) (UMed)	7	14	+7
Akademia Muzyczna im. G i K. Bacewiczów w Łodzi	5	5	0
Akademia Sztuk Pięknych im. W. Strzemińskiego w Łodzi	6	6	0
Państwowa Wyższa Szkoła Telewizyjna, Teatralna i Filmowa im. L. Schillera w Łodzi	4	4	0
Wyższa Szkoła Marketingu i Biznesu	2	-	-
Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna) (AHE)	5	16	+11
Spółeczna Akademia Nauk w Łodzi (Spółeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania) (SAN)	1	21	+20
Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Łodzi	1	-	-
Salezjańska Wyższa Szkoła Ekonomii i Zarządzania	2	3	+1
Wyższa Szkoła Informatyki i Umiejętności w Łodzi (Wyższa Szkoła Informatyki) (WSliU)	2	13	+11
Wyższa Szkoła Finansów i Informatyki im. J. Chechlińskiego w Łodzi (Wyższa Szkoła Finansów, Bankowości i Ubezpieczeń) (WSFiI)	1	3	+2
Wyższa Szkoła Studiów Międzynarodowych w Łodzi	1	8	+7
Wyższa Szkoła Sztuki i Projektowania w Łodzi (WSSiP)	3	4	+1
Wyższa Szkoła Gospodarki Krajowej w Kutnie (WSGK)	3	8	+5
Mazowiecka Wyższa Szkoła Humanistyczno-Pedagogiczna w Łowiczu	4	5	+1
Wyższa Szkoła Ekonomiczno- Humanistyczna im. S.A. Pieniążka w Skierniewicach (WSEH)	5	4	-1
Wyższa Szkoła Kupiecka w Łodzi (Wyższa Szkoła Kupiecka w Zgierzu)	1	3	+2
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Skierniewicach (PWSZ)	4 ^a	9	+5
Wyższa Szkoła Sportowa im. K. Górskiego w Łodzi	1 ^b	1	0
Wyższa Szkoła Cosinus w Łodzi	2 ^b	2	0
Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Pabianicach	3 ^a	3	0
Wyższa Szkoła Edukacji Zdrowotnej i Nauk Społecznych w Łodzi (Wyższa Szkoła Edukacji Zdrowotnej)	2 ^a	3	+1
Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Sieradzu	1 ^a	3	+2
Wyższa Szkoła Kosmetyki i Nauk o Zdrowiu w Łodzi	1 ^c	1	0
Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi	2 ^a	5	+3
Wyższa Szkoła Handlowa im. Króla Stefana Batorego w Piotrkowie Tryb.	2 ^a	3	+1
Wyższa Szkoła Zawodowa Łódzkiej Korporacji w Łodzi	1 ^a	1	0
Wschód-Zachód Szkoła Wyższa im. Henryka Józwiaka w Łodzi	1 ^a	2	+1
Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi	2 ^a	3	+1
Wyższa Szkoła Turystyki i Hotelarstwa w Łodzi	1 ^a	-	-

Uwaga: Niewielkie zmiany w liczbie kierunków (+/-) mogą wynikać ze zmian organizacyjnych np. kierunek finanse i rachunkowość obecnie finanse i bankowość.

^a 2007; ^b 2008 r., ^c 2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego Województwa Łódzkiego, Łódź 2000 oraz Danych Urzędu Statystycznego w Łodzi

Rys. 1. Szkoły wyższe regionu łódzkiego kształcące na kierunkach z grupy Nauka i Technika według podgrup w 2007 r. i 2012 r. UŁ — Uniwersytet Łódzki, PŁ — Politechnika Łódzka, WSiU — Wyższa Szkoła Informatyki i Umiejętności w Łodzi, SAN — Społeczna Akademia Nauk w Łodzi, AHE — Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Łodzi

Powszechne jest, że szkoły wyższe specjalizujące się w określonym obszarze kształcenia np. w naukach społecznych uruchamiają kierunki inżynierskie i odwrotnie. W 2007 r. w regionie łódzkim, na studiach I stopnia z tytułem inżyniera, studiowało 22,4% ogółu studentów studiów I stopnia. Przez 5 lat nastąpił znaczny wzrost (o 7 pkt. p.p.) i w 2012 r. — 29,1% ogółu studiujących na studiach I stopnia to studenci kierunków inżynierskich.

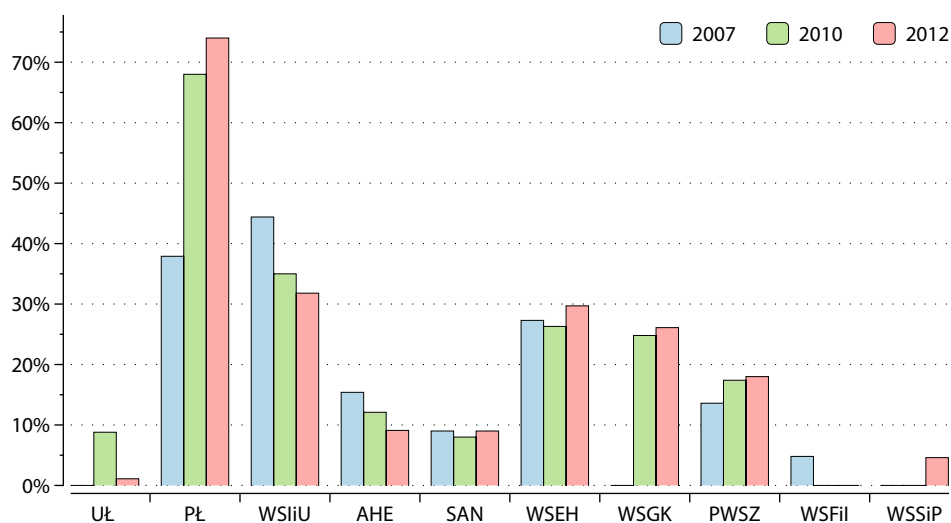
Na jedynej uczelni technicznej w regionie tj. Politechnice Łódzkiej w 2007 r. tylko 37,9% ogółu studentów studiowało na kierunkach inżynierskich. W 2012 r. sytuacja diametralnie się zmieniła, ponad 70% studentów to studenci studiów I stopnia na kierunkach inżynierskich. Ostatnie lata głównie za sprawą „kierunków zamawianych”⁸ przynoszą pozytywne zmiany w tym zakresie. Również inne uczelnie, w tym niepubliczne, rozszerzają swoją ofertę o kierunki inżynierskie i realizują je z powodzeniem. W efekcie, zwiększyła się oferta kierunków inżynierskich w szkołach wyższych regionu (rys. 2). Obecnie na 9 uczelniach studenci mogą kształcić się na kierunkach inżynierskich, takich jak m.in. informatyka, transport, mechatronika, geodezja i kartografia.

Dywersyfikacja oferty kształcenia obejmuje: tworzenie nowych kierunków od wybitnie specjalistycznych po interdyscyplinarne, tworzenie szerokiej oferty elastycznych form kształcenia, tj. studiów podyplomowych, szkoleń, kursów dedykowanych słuchaczom w różnym wieku oraz tworzenie ośrodków zamiejscowych (Rzeńca 2014, s. 27–51). Obok rozwijanych elastycznych form kształcenia, uczelnie wykorzystują nowoczesne technologie, aby zwiększyć dostępność, zasięg oraz wzbogacić ofertę edukacyjną. Rozwój cyfrowych technik i technologii przekazu, stwarza takie możliwości i pozwala dotrzeć do szerszej grupy odbiorców.

Kolejnym, podkreślanym przez szkoły wyższe wyzwaniem jest nawiązywanie współpracy i rozwijanie kontaktów z uczelniami z zagranicy, co świadczy o otwartości oraz gotowości na umiędzynarodowienie kształcenia. Znamienne jest, iż ankietowane uczelnie, nie przywiązują wagi do nawiązywania współpracy i rozwijania kontaktów z uczelniami krajowymi (szczególnie uczelnie niepubliczne). Sytuację taką można interpretować jako brak zaufania oraz rzeczywistą obawę o pozycję własnej uczelni.

Z perspektywy szkół wyższych regionu łódzkiego, instrumentami i działaniami, niezbędnymi dla realizacji polityki edukacyjnej w okresie dynamicznych przemian jest pomoc finansowa z zewnątrz na innowacje w edukacji (wyposażenie, pomoce i materiały dydaktyczne) oraz na

8. Projekt systemowy, pt. „Zamawianie kształcenia na kierunkach technicznych, matematycznych i przyrodniczych”, mającym na celu zwiększenie ich popularności wsparcie ich rozwoju oraz zwiększenie atrakcyjności warunków studiowania. Finansowany w ramach Poddziałania 4.1.2 „Zwiększenie liczby absolwentów kierunków o kluczowym znaczeniu dla gospodarki opartej na wiedzy”, Priorytetu IV PO Kapitał Ludzki.

Rys. 2. Udział studentów studiów inżynierskich I stopnia w liczbie studentów ogółem w latach 2007–2012 w regionie łódzkim. UŁ — Uniwersytet Łódzki, PŁ — Politechnika Łódzka, WSIiU — Wyższa Szkoła Informatyki i Umiejętności w Łodzi, AHE — Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, SAN — Społeczna Akademia Nauk w Łodzi, WSEH — Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna im. S.A. Pieniążka w Skierniewicach, WSGK — Wyższa Szkoła Gospodarki Krajowej w Kutnie, PWSZ — Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Skierniewicach, WSFiI — Wyższa Szkoła Finansów i Informatyki im. J. Chechlińskiego w Łodzi, WSSiP — Wyższa Szkoła Sztuki i Projektowania w Łodzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Łodzi

rozwój kadry dydaktycznej, równie ważne jest zwiększenie mobilności studentów i pracowników naukowych. Dla efektywnej działalności edukacyjnej niezbędne są przejrzyste przepisy prawne oraz wsparcie instytucjonalno-organizacyjne uczelni. Zatem szkoły wyższe, ewidentnie chcą budować swój potencjał w obszarze edukacji, jej innowacyjności i otwartości, licząc na uregulowanie i stabilizację w zakresie ram prawnych i organizacyjnych. Poszukują również instrumentów umożliwiających skuteczną realizację obranej polityki rozwoju, pozwalających kompleksowo stymulować rozwój wszystkich obszarów aktywności uczelni.

Zakończenie

Międzynarodowe wyzwania związane z budowaniem konkurencyjnej gospodarki „opartej na wiedzy”, eksponujące znaczenie kapitału ludzkiego, wskazują szkoły wyższe jako jeden z wiodących podmiotów pozytywnych przemian. Warunki w jakich przyszło obecnie działać szkołom wyższym są zdecydowanie inne niż jeszcze kilka lat temu, ale jak pokazuje historia zawsze w stosunku do uczelni wyższych były wysokie oczekiwania, czy to ze względu na sytuację polityczną (krzewienie kultury narodowej, zachowanie tradycji etc.), czy uwarunkowania społeczne.

Obserwowane tendencje zmian oferty edukacyjnej, jej rozszerzenie i uelastycznienie jest próbą sprostania potrzebom rynku pracy, ale również rosnącej konkurencji między uczelniami. Dywersyfikacja oferty kształcenia przy obserwowanym niżu demograficznym rodzi jednak poważne problemy dla samych uczelni. W świetle badań wydaje się, iż nastąpił moment krytyczny, a dalsza rozbudowana oferty kształcenia, nie przyniesie zamierzonych efektów, gdyż kształcenie formalne nie jest w stanie zapewnić jednostkowych, specjalistycznych czy kompleksowych oczekiwań podmiotów gospodarczych. Wyłączne podporządkowanie polityki edukacyjnej oczekiwaniom gospodarki nie jest korzystne w długiej perspektywie dla szkół wyższych, ani dla gospodarki. Celowe wydaje otwarcie szkół wyższych na ideę „uczenia się przez całe życie” oraz kontynuowanie tradycyjnego kształcenia w duchu akademickim z dbałością o postęp naukowy.

Literatura

- CHMIELECKA E. (2012): *Elastyczność systemu kształcenia a realizacja „trzeciej misji” szkoły wyższej*. [w:] J. Woźnicki (red.): *Benchmarking w szkolnictwie wyższym. Wybrane problemy: Elastyczność, e-learning, wewnętrzne systemy zapewniania jakości w systemie kształcenia, gospodarka zasobami dla poprawy produktywności i konkurencyjności — kontrola zarządcza*, Warszawa, Fundacja Rektorów Polskich.
- CLARK B.R. (1983): *The Higher Education System. Academic Organization in Cross-National Perspective*. Berkeley, University of California Press.
- CZEREPANIAK-WALCZAK M. (2010): *Uniwersytet — instytucja naukowo-edukacyjna czy przedsiębiorstwo? Szkoła wyższa w procesie zmiany*. [w:] J. Piekarski i D. Urbaniak-Zajac (red.): *Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmiany*, Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- DIETL J. (2001): *Uwarunkowania dalszego rozwoju niepaństwowego szkolnictwa wyższego w Polsce*. „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” (2), s. 37–59.
- DRAPIŃSKA A. (2011): *Zarządzanie relacjami na rynku usług edukacyjnych szkół wyższych*. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Higher Education to 2030. Vol. 1 — Demography. Vol. 2 — Globalisation*. (2008): Paris, Centre for Educational Research and Innovation, Organisation for Economic Co-operation and Development, [dostęp, 2014.06.25], [a@:] <http://site.ebrary.com/lib/centraleurope/docDetail.action?docID=10275444&p00=higher%20education%202030> Full text (campus only), [electronic resource] Mode of access: access is restricted by CEU IP range. Format: eBook ebrary.com.
- MATYSIAK A. (red.) (2009): *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego 2010–2020. Projekt środowiskowy*. Warszawa, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- NOWAKOWSKA A. (2012): *Rola uczelni wyższych w regionalnym systemie innowacji*. [w:] *Materiały „Partnerskiej sieci współpracy i wymiany doświadczeń dotyczących interwencji w ramach PO KL wspierających realizację Regionalnych Strategii Innowacji INTREGRISNET”*, www.mojregion.eu, Urząd Marszałkowski w Łodzi, Departament ds. PO Kapitał Ludzki
- PRZYGODZKI Z. (2014): *Zdolność absorpcji wiedzy i percepcja roli kapitału ludzkiego w innowacyjnych środowiskach przedsiębiorczości w regionie łódzkim*. [w:] *Kapitał ludzki w regionie łódzkim z perspektywy przedsiębiorstw i rynku pracy*, Łódź, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny Uniwersytetu Łódzkiego.
- RZEŃCA A. (2014): *Stan i kierunki zmian na rynku usług edukacyjnych. Przykład szkół wyższych regionu łódzkiego*. [w:] Z. Przygodzki (red.): *Kapitał ludzki w regionie łódzkim. Społeczeństwo, edukacja, przestrzeń*, Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- WISSEMA J.G. (2005): *Technostarterzy. Dlaczego i jak?* Seria Innowacje, Warszawa, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.